

Йушто теле ТОЛЫН

*Материалы к урокам марийского
(государственного) языка*

У мут-влак

Теле-зима

Йушто-холодно

Лум лумеш-идет снег

Поран-пурга

Тутан-метель

Ий-лед

Мунчалташ-кататься

Ече дене-на лыжах

Коньки дене-на коньках

Издер дене-на санках

Пуртус мала-природа спит

Лумвырче-снежинка

Курык-горка

У ий-Новый год

Кож-елка

Сорастараш-украшать

Йушто Кугыза-Дед Мороз

Лумудыр - Снегурочка

Саламлаш-поздравлять

Тыланаш-желать

Теле каныш-зимние каникулы

Кайык-влакым пукшаш-кормить

птиц

Предложений-влакым чонымаш

Мамык, поран, лум, гай, ош, телым,
леведын, уштеш, йушто, толын, лумеш,
кече, игече, ок ырыкте, мардеж, петыра,
пуртус, южгунам, мала, ончалеш.

Образец: *Йушто теле толын.*

Уто мутым муза

Теле

Шошо

Кенеж

Пургыж

Шыже

Уярня

Лум

Порш

Ий

Тутан

Йур

Поран

У ий

Йушто кугыза

Кайык

Лумудыр

Кож

Саламлаш

Игечылан прогноз

Игечылан прогнозым каласкалыза:

Изарня, эрдене, 25 градус, кечывалвел-эрвел гыч, кечывалым, 18 градус, лумлиеш, южын температурыжо, республик мучко, йушто, 20-22 градус.

Йодыш-влаклан вашмут

- 1) Идалыкын могай жапше толын?
- 2) Таче могай тылзе, арня кече?
- 3) Уремыште лум лумеш мо?
- 4) Таче могай игече?
- 5) Теле толмылан кайык-влак куанат мо?
- 6) Телым могай пайремым пайремлат?
- 7) Йоча-влак телым мо дене мунчалтат?

Игечылан прогноз

1. Арня туналтыште лум ок лум, кече ояр, йушто шога. Изарнян игече вашталтеш. Кече леве лиеш, лум лумеш, но кужу жаплан огыл. Рушарнян уэш йукшемда.

1. *Могай кечын йушто игече лиеш?*

1) *изарнян*

2) *кугарнян*

3) *шуматкечын*

4) *шочмын*

2. Изарнян синоптик-влакын увертарымышт почеш, игече пылан шога, лум лумеш. Кас велеш тутан талышна, корным уштеш. Тыгай игече рушарня марте шога.

2. *Кугарнян могай игече лиеш?*

1) *йуран*

2) *луман*

3) *тутанан*

4) *кечан*

Теле толын

*Йуштын, йуштын пуалеш,
Шокшо пагыт шарналтеш.
Йудйымачын пыл толеш,
Ошын койын, лум лумеш.
Мамык гае лум лайга
Турлын кадыргыл вола.
Икте-весе ден ушнен,
Лум келгемеш оварген.*

Г. Михай.

Сурет почеш текстым чонымаш

Текст дене паша

Тиде пайремым изижат,
кугужат кажне ийын вучат. 31-ше
декабрьыште тошто ий пыта да у
ий туналеш. Российыште тиде
пайремым шукертак палемдаш
туналыныт. Петр Первый кугыжа
шке жапыштыже тыгай указым
луктын: *«У ийым 1-ше
январьыште пайремлаш, капкам
кож укш дене сорастараш, чаным
кыраш да икте-весым саламлаш:
«У ий дене! У пиал дене!».*

У ий пайрем

Йушто Кугыза

Лумудыр

Турло элыште У ий

Итальянец-влак У ийым ик арня пайремлат. У ий йудым порт гыч тошто арверым луктын кышкат.

Японийыште У ий йудым храмысе чаным шудо кандаш гана перат.

Гвинейыште У ий кечын уремлаште слон-влакым вуден коштыт.

Эфиопийыште У ий сентябрь покшелне лиеш. Тушто олым кылдышым йулалтат да куштат.

Француз-влак У ий ваштареш Йудлан йолчиемыштым омса шенгелан кодат. Йушто Кугыза тушко полеким пышта.

Германийыште пелйудым пукеныш але устембаке кузен шогалыт да куанен кычкырен, У ийыш «торшталтат».

Саламлыме открытка

Пагалыме, Галина Николаевна!

Ме тендам уло кумылын У ий пайрем дене саламлена. Тыланена пенгыде тазалыкым, еш пиалым, пашаште сенымашым!

Салам дене 7А класс

Глаголым кучылтмаш

- Мый ече дене мунчалташ ... (*йоратем, ом йорате*).
- Мый телым ... (*шочынам, шочын омыл*).
- Мый кайыклан кормушкым ... (*ыштенам, ыштен омыл*).
- Таче уремыште поран ... (*уштеш, ок ушт*).
- Физкультур урокышто ече дене ... (*коштыша, она кошт*).
- Теле канышлан ковам деке унала ... (*каем, ом кай*).

Чын але чын огыл

1. Телым меран лумеш рожым ыштен возеш.
2. Телым меран сур тусан.
3. Пире телылан пукшым поген ситарен.
4. Шоншо теле мучко колям куча.
5. Маска телым эныжым пога.
6. Рывыж телым мераным покта.
7. Ур теле мучко мала.

Ече дене (текст)

Шым ияш улмем годым ачам мыланем ечим налын. Мый тудым чийышым да курыкыш мунчалташ кайышым. Но ече мыйым колыштын огыл. Мый пеш чучкыдын шунгалтынам. Садлан монго каяш тарванышым.

Йоча-влак курыкышто пеш мунчалтат. Рвезе-влак мыйымат туныкташ тунальыч.

Ечим угыч чийышым, каяш тунальым да тунамак шунгалтым. Адак шунгалтым. Вара тунемым. Монго ече денак тольым.

Диалогым чонымаш

- Салам лийже, Таня!
- Салам, Лена!
- Таня, а тый телым мо дене мунчалташ йоратет?
- Мый издер дене мунчалташ йоратем. А тый?
- Мый гын ече дене мунчалташ йоратем.
- Эрла рушарня. Айда пырля курыкышко мунчалташ каена.
- Мый келшем. Кечывал деч ончыч урокым ыштена, вара курыкышко каена.
- Тугеже эрла марте.
- Ужмешке.

Кайык-влак нерген ида мондо!

Кормушкем.

Окна ончыл пакчаштем
Уло мыйын кормушкем.
Кажне кечын мый тушан
Кинде пудыргым оптем.

Кайык-влакше куанен
Толыт пакчаш чонештен.
Изи гына умашт ден
Пудыргым чунгат тыршен.

А. Гурьянов.

- 1) *Марий кундемыште телылан могай кайык-влак кодыт?*
- 2) *Кормушко воктене могай кайыкым ужында?*
- 3) *Кормушкыш мом пышташ лиеш?*
- 4) *Тый кайыклан кормушкым ыштенат мо?*

Иктешлымаш

Телымсе пуртус,
игече ойыртеп

Телым кайык
да янлык-влак

Теле

Вучымо У ий пайрем

Телымсе модыш-
влак